

SPECTRUL POLITIC BIHOREAN ÎN PRIMUL DECENIU AL PERIOADEI INTERBELICE (1919–1930)

de

Ion ZAINEA

BIHOREAN POLITICAL SPECTRUM DURING THE FIRST DECADE OF BETWEEN WARS PERIOD (1919–1930)

(summary)

After Union, bihorean political life knew a substantial change, being necessary to follow the pattern of new structures of roumanian state. Untill 1920, bihorean romanians remained together around P.N.R. organization, while the hungarians adopted an attitude of political pasivity. After this date, bihorean political life diversifies and becomes extremely restless, through political organizations establishment of parties from the old Kingdom, and trough political activity resumption by the hungarian population.

Impactul cu viața politică din vechiul Regat a provocat grave disensiuni la nivelul conducerii Partidului Național Român din Transilvania¹. După dizidența lui Octavian Goga, pe tema fuziunii cu Partidul Poporului, Teodor Mihali și Ioan Suciu, nemulțumiți de rolul ce li se rezervase în cadrul partidului, au încercat crearea unui partid ardelenesc independent, în care scop au convocat pe toți parlamentarii ardeleni la Cluj. Acțiunea lor, desfășurată la începutul anului 1922, a eșuat însă, cei câțiva parlamentari care au dat curs invitației venind doar pentru a-și exprima protestul față de o atare inițiativă².

În același timp, ofensiva în Ardeal a partidelor din vechiul Regat, a subțiat rândurile Partidului Național Român și i-a redus acestuia baza electorală, parte din membrii săi intrând în noile organizații înființate aici de Partidul Poporului, Partidul Național Liberal, Partidul Țărănesc și alte partide. Situația a fost diferită de la o zonă la alta, dar ea a provocat slăbirea considerabilă a unor organizații județene puternice, așa cum a fost cazul celei din Bihor.

---

¹ În vara anului 1919, cu ocazia ședințelor Marelui Sfat Național de la Sibiu, partidul a fost reorganizat, alegându-se o nouă conducere: Iuliu Maniu, președinte, Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș și Ștefan Cicio-Pop, vice-președinți, Sever Dan, secretar general. Noua conducere și noua structură organizatorică a partidului au primit confirmarea oficială la Congresul desfășurat la Alba Iulia, în aprilie 1920. Din noul Comitet Executiv ales mai făceau parte: Valeriu Braniște, Iustin Marșieu, Ion Agârbiceanu, Voicu Nițescu, Aurel Lazăr, Valer Moldovan, Aurel Dobrescu, George Adam, Ioan Coltor, Vasile Saftu și Mihai Popovici (*Patria*, Sibiu, nr. 142, 12 august 1919, p. 1; *Idem*, nr. 92, 29 aprilie 1920, p. 1).

² *Tribuna*, Oradea, nr. 1, 1/14 ianuarie 1922, p. 1.

Județul Bihor, cel mai întins județ al României de după Unire, avea o suprafață de 7.897 km², fiind împărțit în 13 plase cu 418 comune rurale³. În județ trăiau 489.732 locuitori, din care 275.881 erau români, 175.855 maghiari, 29.028 evrei, 1.984 germani, iar 9.982 de altă naționalitate.⁴ Cele 13 plase ale județului erau: Aleșd (având 30 de comune rurale), Beiuș (62), Beliu (33), Cefa (10), Ceica (49), Centrală (30), Marghita (46), Valea lui Mihai (12), Săcuieni (14), Sălard (28), Salonta (100), Tinca (23) și Vașcău (44). Populația celor 13 plase, ce reprezenta totodată populația rurală a județului, era de 421.599 locuitori, din care 269.390 erau români, 132.111 maghiari, 11.168 evrei, 1.386 germani. Populația maghiară a județului era centrată în plasele de la granița cu Ungaria: Valea lui Mihai, Săcuieni, Sălard și Salonta; în celelalte plase, românii reprezentau majoritatea absolută.⁵

Singurul oraș al județului și totodată reședința acestuia, era Oradea. Populația orașului, care număra 68.133 locuitori, era alcătuită din 13.491 români, 40.744 maghiari, 17.860 evrei, 598 germani, 418 fiind de altă naționalitate.

Integrarea Bihorului în noul stat român constituit după Unire, a adus cu sine o schimbare radicală în viața politică bihoreană, care a trebuit să se modeleze după noile structuri ale acestuia. În perioada 1919–1930, viața politică bihoreană a fost deosebit de frământată. În linii mari, ea constituie o reflectare a vieții politice românești în ansamblu, dar prezintă o serie de aspecte și particularități proprii. Cele mai multe dintre acestea s-au datorat moștenirilor trecutului și componenței demografice a județului, îndeosebi a orașului său de reședință, municipiul Oradea.

În 1930, populația județului ajunsese la 510.318 locuitori, din care 314.109 (61,6%) erau români, 152.942 (30,0%) maghiari, 21.982 (4,3%) evrei, 2.288 (0,4%) germani.⁶ În mediul rural trăiau 408.041 locuitori, din care 287.062 erau români (70,4%), 96.924 maghiari (23,8%), 6.251 evrei (1,5%), 1.268 germani (0,3%). Județul avea acum 3 orașe: Oradea, declarat între timp municipiu, Beiuș și Salonta. Populația urbană număra 102.277 locuitori, din care 27.047 (26,4%) români, 56.018 (54,8%) maghiari, 15.731 (15,4%) evrei și 1.020 (1,0%) germani.⁷

Municipiul Oradea, avea acum o populație de 82.687 locuitori, din care 22.412 erau români, 42.630 maghiari, 14.764 evrei, 927 germani, 571 de altă naționalitate.

Din totalul populației orădene, doar jumătate (41.850) reprezenta populația activă, aceasta fiind ocupată în: exploatarea solului (2.083), minerit (72), metalurgie (2.080), prelucrarea lemnului (1.112), construcții (1.290), industria textilă și manufacturieră (5.473), industria alimentară (1.408), industria chimică, hârtie, tipar (1.001), alte întreprinderi industriale (411), credit, reprezentanțe, agenții de comerț (933), comerț (5.243), transporturi (2.678), instituții publice (9.812), diverse (7.040), iar 1.214 nedeclarându-și ocupația.

³ C. Martinovici, M. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj, Institutul de arte grafice „Ardealul”, 1921, p. 12. Datele sunt pentru anul 1921.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 12–15.

⁶ *Recensământul general al populației României pe anul 1930* (publicat de Sabin Manuilă), Ed. Institutul General de Statistică București, tipărit la Imprimeria Națională, București, 1938, vol. II, p. XCIV–XCV.

⁷ *Ibidem*, p. LXVIII.

Existau în Oradea, în 1930, 22 de proprietari agricoli, 5.325 patroni (majoritatea în comerț și industria textilă și manufacturieră), 503 liber profesioniști, 19.153 salariați, 10.639 ucenici, 4.140 servitori, 10.009 având alte ocupații.⁸

Așa cum s-a întâmplat în toate noile provincii intrate în competența României, în Bihor a avut loc după Unire o puternică ofensivă a partidelor politice din vechiul Regat, care au găsit aici un teren vast și fertil de manifestare. Până în 1920, românii bihoreni au rămas grupați în jurul organizației politice a Partidului Național. După această dată, spectrul politic bihorean se diversifică tot mai mult, odată cu apariția organizațiilor politice ale partidelor din România.

Înființarea noilor organizații bihorene, reprezentând partidele din vechiul Regat, s-a făcut prin dizidențe din organizația județeană a Partidului Național Român, considerată după Unire o adevărată „fortăreață naționalistă“, iar președintele ei, Aurel Lazăr, „mândria partidului național“.⁹ Primul dintre fruntașii organizației, ce părăsește rândurile acesteia a fost Roman Ciorogariu, care în 1920 demisionează din funcțiile de vicepreședinte al Comitetului Central județean și de președinte al organizației din Oradea.¹⁰ El adresează lui Aurel Lazăr o scrisoare, în care arată că idealul unirii fiind realizat, se retrage din viața politică, aceasta fiind incompatibilă cu „poziția sa de înaintea stător al Bisericii.“¹¹

În primăvara anului 1920, urmare a stăruințelor lui Octavian Goga și Alexandru Averescu, prezenți în numeroase rânduri la Oradea, a luat ființă *Organizația Partidului Poporului* din Bihor.¹² Între fruntașii acestei organizații se aflau oameni de cultură, redactori, ziariști, profesori, reprezentanți ai Bisericii: Gheorghe Tulbure, redactorul ziarului *Tribuna*, colonelul Gheorghe Bacaloglu, președintele Reuniunii culturale *Cele Trei Crișuri* și directorul revistei cu același nume, Lazăr Iacob, Decanul Academiei de Drept, învățătorul Nicolae Fîru, Petru E. Papp protopop de Beiuș, Adrian P. Deseanu protopop de Vașcău, Nicolae Roxin protopop de Salonta, Ioan Pop protopop de Topa de Sus, Ioan Iacob, Iosif Iacob, Iosif Diamandi, maiorul Petre Vurucias, Ștefan Mărcuș, Grigore Pop, Victor Filip, Pascal Toncescu. Președintele organizației a fost părintele protopop de Oradea, Andrei Horvath, iar vicepreședinți Ioan Iacob și Gheorghe Popa.

⁸ *Ibidem*, vol. V, p. 68–69.

⁹ *Tribuna*, Oradea, nr. 34, 22 august 1926, p. 1.

¹⁰ Odată cu reînființarea, în octombrie 1920, a Episcopiei Ortodoxe din Oradea, Roman Ciorogariu va fi ales episcop al acesteia.

¹¹ A.N., – D.J. Arad, fond *Roman Ciorogariu*, r. 9, c. 349–354.

¹² Reconstituirea și aprecierile privind spectrul politic bihorean al primului deceniu interbelic, au fost făcute pe baza informațiilor extrase din presa vremii, locală, zonală sau centrală, de orientare politică diversă, extrem de partinică: *Tribuna*, Oradea, (1919–1930), până în 1920 ziar al organizației P.N.R., după această dată oficios al organizației P. Poporului; *Dreptatea*, Oradea (1922–1926), periodic al organizației P.N.R.; *Dreptatea poporului*, Oradea, (1926–1930), ziar al organizației P.N.L.; *Steagul nostru*, Oradea, (1926–1930), ziar al organizației P.N.Ț.; *Beiușul*, Beiuș, (1921)1930), ziar al organizației liberale din Beiuș; *Gazeta de Vest*, Oradea, (1929–1930), ziar de orientare național-tărănistă; *Nagyvárad*, Oradea, (1919–1930) și *Nagyváradai Napló*, Oradea, (1919–1930), ambele aparținând organizației P. Maghiar; *Patria*, Sibiu–Cluj, (1919–1926), ziar al P.N.R.; *România*, Cluj, (1922–1926), organ al P. Poporului; *Românul*, Arad, (1919–1927), ziar al P.N.R.; *Dreptatea*, București, (1919–1930), ziar al P.N.Ț.; *România*, București, (1923–1927), organ al P.N.R.

Prin plecarea lui Gheorghe Tulbure, organizația Partidului Național Român a primit o grea lovitură, deoarece pierderea nu doar pe cel mai bun stilist român din Oradea, ci și organul său de presă *Tribuna*, pe care Gheorghe Tulbure l-a luat cu sine. organizația Partidului Național Român a fost astfel nevoită să-și editeze un nou ziar, acesta fiind mai întâi *Glasul Bihorului*, apoi *Dreptatea*.

Ca și celelalte organizații din Bihor ale partidelor din vechiul Regat, organizația Partidului Poporului nu și-a putut crea o bază de masă constantă și în consecință electorală.

Organizația Partidului Național Liberal din Bihor a luat ființă în toamna anului 1921, dar a avut nevoie de o perioadă mai lungă pentru a se consolida și a-și constitui o bază electorală, lucru pe care a căutat să-l realizeze mai ales în perioada guvernării liberale din anii 1922–1926. Cel dintâi președinte al organizației a fost Nicolae Zigre, iar vicepreședinți Justin Ardelean și Nestor Porumb, protopop în Tulca.

Cu ocazia ședinței Comitetului Executiv al organizației liberale din Bihor, din 6 august 1924, s-a pus problema organizării pe baze noi a acesteia, pentru a se putea trece la o mai intensă activitate în tot județul. Președinția de onoare a primit-o generalul Traian Moșoiu, comandantul Garnizoanei Oradea, președinți executivi fiind Nicolae Popovici până în 1925, iar după această dată Nicolae Regman și Tiberiu Moșoiu.

Între fruntașii organizației, alături de cei amintiți se vor număra: Dumitru Ionaș, Vasile Teuca, Sever Andru, Vasile Chirvai, profesorul Bogdan Ionescu, Ulpiu Traian Gomboșiu, redactorul ziarului *Dreptatea poporului*, plecat și el, cu ziar cu tot, din organizația națională, Dezideriu Tempelean, Iosif Tărău, Gavril Oros, Constantin Pavel, Gavril Cosma, colonelul Atanasie Negulescu, Ioan Moga, Ștefan Domocoș, Moise Coos, Gheorghe Dudulescu, marea majoritate plecați din organizația Partidului Național Român, unii mai devreme, însă cei mai mulți în 1926.

Organizația liberală din Bihor intră în competiție cu cea a Partidului Național Român pentru a-și crea un suport electoral constant, dar rezultatele alegerilor locale arată că, cel puțin până în 1930, acest deziderat nu a putut fi atins. Este cu siguranță motivul pentru care, în vara anului 1928 s-a pus din nou problema reorganizării sale. În acest moment organizația liberală se prezenta divizată la nivel central, unde existau două grupări, cea din jurul generalului Traian Moșoiu, formată îndeosebi din transfugi veniți din alte partide și gruparea așa-numită „dizidentă“, din jurul lui Nicolae Zigre și colonelul Atanasie Negulescu, ce reunea pe membrii de valoare ai organizației.

În vederea refacerii unității organizației liberale bihorene, precum și a celor din județele vecine, Satu-Mare, Maramureș și Sălaj, în vara anului 1929, șefii Partidului Național Liberal, Vintilă Brătianu și I.G. Duca, însoțit de M. Săveanu, I. Inculeț și Leonte Moldovan, au venit la Oradea, unde fuseseră convocați membrii Partidului Liberal din Bihor și din județele limitrofe amintite. Întrunirea de la Oradea nu s-a bucurat de un deosebit interes și de o participare prea numeroasă, ceea ce denotă că popularitatea partidului în aceste părți de țară se află în scădere.

În anul 1930 pe tema restaurației carliste, organizația liberală din Bihor se va diviza. Gruparea generalului Traian Moșoiu rămâne o filială a Partidului Liberal condus de Vintilă Brătianu, în timp ce Nicolae Zigre este exclus din partid datorită

atitudinii sale procarliste. Acesta va înființa, în același an, *organizația liberală georgistă* din Bihor, afiliată Partidului Liberal – George Brătianu. Din conducerea organizației făceau parte Nerva Jeșcan, Dumitru Anghelescu, Toader Matei ș.a.

Organizația Partidului Țărănesc din Bihor a fost constituită în cursul anului 1925 de către Andrei Crăciun, profesor la Școala normală din Oradea. Baza acestei organizații au constituit-o învățătorii și profesorii. Între membrii de frunte ai organizației se numărau: Victor Felea, Gheorghe Șimonca, Ioan Silaghi, Gh. Popescu-Ceica, Gh. Banc, V. Stupariu, Mihai Balogh, Nicu Anghel, Iuliu Kurutz, Ioan Costea. Datorită divergențelor existente între țărăniștii ardeleni și cei din vechiul Regat, în 1926, membrii organizației țărăniste din Bihor n-au intrat în noul Partid Național-Țărănesc creat prin fuziunea Partidului Național Român cu Partidul Țărănesc din vechiul Regat. Ca o manifestare a opoziției lor față de constituirea noului partid, organizația țărănistă din Bihor, condusă de Anastase Mavrodin, s-a afiliat Partidului Țărănesc al dr-ului Nicolae Lupu, înființat la începutul anului 1927.

Până în 1922 maghiarii din Oradea și Bihor n-au luat parte la viața politică românească, iar cei puțini care au făcut-o au fost divizați în organizații și grupări cu principii politice diferite. După această dată, ei își vor constitui o organizație politică solidă. *Organizația Partidului Maghiar* din Bihor a avut o bază social-politică mai largă, îndeosebi în Oradea și în plasele Salonta, Marghita, Săcuieni și Sălard, dar o orientare reacționară și șovină. Președintele acestei organizații a fost Eugen Kotzo, avocat și proprietar în Cadea, iar vicepreședinte Gustav Kövér. Din conducerea organizației mai făceau parte: Ștefan Soos (funcționar), Colomán Thury (avocat), Carol Szabo (inginer), Emil Adorjan, Ioan Kocsan (avocat), Ioan Fried (avocat), Nicolae Csegledy (ziarist), Gh. Peredy (ziarist), Eugen Kruger (avocat), Adalbert Konrad (medic), Adalbert Kellen (bancher).

Intransigența și șovinismul grupului Kotzo–Kövéř va provoca o periculoasă divergență între români și maghiari în Oradea, aducând, în anii 1929–1930, societatea orădeană în pragul unei rupturi între cele două etnii. De acest lucru și-au dat seama la timp marea majoritate a membrilor organizației, care se vor grupa în jurul lui Carol Szabo și Emil Adorjan, ce se pronunțau pentru o atitudine mai moderată, mai conciliantă, în raport cu românii. Cum intransigența conducerii adusesese doar deservicii organizației, în disputa dintre cele două grupări, cea moderată va avea câștig de cauză.

Organizația Sionistă din Bihor, filială a Uniunii evreilor din România, a luat ființă în anul 1923, aceasta avându-și suportul în relativ numeroasa populație evreiască din Oradea, încadrată însă și în partidul maghiar, ca și în cele muncitorești. Deși, ca orientare generală, organizația sionistă a secondat-o pe cea maghiară, ea a avut totuși o atitudine mai realistă și mai pragmatică. Președintele organizației a fost medicul Ignatz Markovits, alături de care, la conducerea acesteia, s-au aflat: Emil Bardoș (avocat), Samuil Nusbaum, Tivadar Ficher și alții.

Muncitorimea orădeană era reprezentată de două organizații cu principii diferite, cea a Partidului Social Democrat și Blocul Muncitoresc, organizație de extremă stângă.

Organizația Partidului Social Democrat din Oradea constituia gruparea muncitorilor sindicalizați, membrii ai Uniunii Sindicatelor din România. Președintele organizației a fost Emil Böszörményi, iar din conducerea acesteia mai făceau parte:

Ludovic Jordaky, Ștefan Raffay, Alexandru Bartalis, Francisc Újhelyi, Adalbert Ehrenfeld, Pavel Buciuman, Ioan Pelle, I. Hubschenberger, Ludovic Lenkey, Iosif Lisztes.

Blocul Muncitoresc, organizație comunistă cu activitate legală și după 1924, avea în fruntea sa pe avocatul Eugen Rozvany. Între liderii acestei organizații se numărau: Alexandru Szenkovits, Alexandru Ullman, Eugen Kovacs, Nicolae Gyarmati, Ladislau Șandor, Francisc David, Armin Reder, Iosif Borși, toți membri ai Sindicatului comunist ilegal. Bucurându-se de sprijinul drojdiei societății orădene, destul de numeroasă, mai cu seamă în anii crizei economice, Blocul Muncitoresc a reprezentat un factor de care a trebuit să se țină seama în viața politică locală, dar un element de dezordine, cu principii antistatale, antiromânești și prósovietice.

Au existat în Oradea până în 1930 și două organizații de extremă dreaptă, fără ca aceasta să aibă, cel puțin până la această dată, vreun rol în viața politică locală. Una din ele a fost *Liga antisemită*, din conducerea căreia făceau parte prof. Ioan Bușița, Petru Popa, colonelii Mihăilescu și Păcurariu, Mihai Gherlan, Petru Lascu, Gavril Groza, Coriolan Maniu, Gavril Iovan, Cornel Hălmăian, Gavril Bardoș, Vasile Lengyel.

Un membru al acestei organizații, profesorul Petru Fodor, va înființa *Liga Apărării Naționale Creștine*, care a avut o extrem de slabă aderență în rândul populației bihorene.

Cea mai puternică formațiune politică bihoreană de după Unire, a fost *organizația Partidului Național Român*, al cărei președinte era Aurel Lazăr, singura care, în noul context, păstra la baza activității sale principiile și hotărârile adoptate la Alba Iulia. Având o bună organizare în teritoriu, iar în fruntea sa oameni aureolați de trecutul lor de luptă și contribuția la înfăptuirea Marii Uniri, precum Aurel Lazăr, Dumitru Lascu, Sever Erdelyi, Vasile Teuca, Ioan Sferlea, organizația beneficia de suportul electoral al țăranilor și intelectualilor din satele românești bihorene. În Oradea, baza sa electorală era formată din meseriașii români, Aurel Lazăr fiind președintele de oanoare al Reuniunii acestora, intelectuali, reprezentanți ai bisericilor românești. Organizația a urmat, până în 1926, într-totul linia partidului, orientându-se în conjunctura politică locală, să găsească alianțele și soluțiile cele mai potrivite momentului.

Fuziunea din toamna anului 1926 dintre naționali și țărâniști, a dus la destrămarea organizației. O parte din fostele sale cadre de conducere vor înființa, în primăvara anului 1927, *organizația Partidului Național Țărănesc*, al cărei președinte va fi numit, de la Centru, Aurel Lazăr. Moștenind baza electorală a fostei organizații naționale, noua formațiune va domina viața politică bihoreană din anii următori.

Așadar, aerul libertății politice, de care fuseseră lipsiți de atâta vreme, a fost „gustat” din plin de bihoreni. S-a făcut și în Bihor multă politică, poate prea multă și prea cu patimă, pentru care, exceptând o subțire elită intelectuală, bihorenii n-au fost cu adevărat pregătiți. Acest lucru a permis, pentru o bună perioadă de timp, folosirea lor ca masă de manevră în interesul principalelor grupări politice. După aprecierile lui Aurel Lazăr, s-a făcut, în această perioadă, prea puțină politică adevărată, națională, cât mai mult „politica târgului”.

Existența unui număr mare de organizații politice, moștenirile trecutului, componența demografică a orașului Oradea și a județului Bihor și nu în ultimul

rând depărtarea de București și vecinătatea cu Ungaria, care a reprezentat o tentație și un suport pentru locuitorii maghiari și evrei de aici, își vor pune din plin amprenta asupra vieții politice bihorene din perioada interbelică. Peste imaginea de ansamblu, de reflectare a vieții politice românești, aceasta prezintă aspecte și particularități proprii, unele din ele cu consecințe dintre cele mai grave. Aici s-au organizat comploturi împotriva Statului, s-a îngreunat cât a fost cu puțință procesul de românizare, s-a încurajat dezordinea, au renăscut vechi planuri de sovietizare a orașului și a zonei.

Locuitorii maghiari și evrei s-au împăcat dar nu s-au resemnat ușor cu noua situație. Protestul lor față de noile realități create de Conferința de pace, s-a manifestat printr-o atitudine pasivă politică și culturală. Trecând apoi la ofensivă, ei au căutat să se folosească de avantajul oferit de disproporția de populație realizată forțat de oraș în favoarea lor de regimul trecut, pentru a acapara structurile de putere locale și a prezenta Oradea în afară ca un oraș maghiar, care pe nedrept fusese dat României la Conferința de pace.

În același timp, apariția noilor organizații și grupări, cu orientări politice diferite, uneori diametral opuse, politicianismului de care s-au molipsit unii fruntași locali, ambițiile și orgoliile personale, i-au desolidarizat și divizat pe românii bihoreni, ceea ce n-a fost deloc în folosul cauzei naționale românești în aceste locuri.

Exceptând municipiul Oradea, organizațiile politice bihorene înființate de partidele din vechiul Regat, nu și-au putut constitui în județ o bază electorală constantă. În satele bihorene, o bază electorală stabilă au avut, în anii 1919–1930, doar organizațiile Partidului Național, Partidului Național Țărănesc și Partidul Maghiar. Organizațiile Partidului Liberal și Partidului Poporului și-au „creat” suportul electoral numai în perioadele în care partidele respective s-au aflat la guvernare. Acest lucru poate fi cu ușurință observat din marele decalaj dintre numărul de voturi obținute în perioada de guvernare, comparativ cu cel din perioadele în care partidele respective s-au aflat în poziție.

O caracteristică a vieții politice bihorene, în perioada la care ne referim, a constituit-o atitudinea oscilantă, conjuncturală, a organizației Partidului Maghiar, secondată întotdeauna de organizația Sionistă, iar uneori și de cea a Partidului Social Democrat. În spectrul politic bihorean, opțiunea acestora a putut înclina balanța în favoarea uneia sau alteia din grupările politice.

Starea de pasivitate politică și culturală a populației maghiare din Oradea și Bihor, a preocupat pe oamenii politici locali, și îndeosebi pe Aurel Lazăr, liderul organizației naționaliste. El se simțea răspunzător de soarta județului, deoarece pusese temeliile integrării acestuia în noul stat român. Apoi, pentru că raporturile sale cu populația maghiară din Oradea s-au bazat întotdeauna pe respect, iar el consideră că pasivitatea dăunează bunelor relații dintre români și maghiari și, în genere, consolidării Statului. De aceea, Aurel Lazăr, se adresează maghiarilor din Bihor prin intermediul ziarului *Nagyvárad*¹³, cerându-le să părăsească starea de pasivitate și să adopte o atitudine creatoare, activă, în noul lor stat.

¹³ În numărul acestuia din 31 august 1920, el publică, în limba maghiară, articolul intitulat *Răspuns la pasivitatea politică și culturală*. Nagyvárad, nr. 131, 31 august 1920, p. 1.

Găsind absolut firesc interesul său față de atitudinea și opinia populației maghiare din Bihor, considerând că exemplul de integrare al Bihorului ar fi putut duce la soluționarea unor probleme asemănătoare existente în alte părți ale țării, Aurel Lazăr sublinia în articol: „Națiunile doresc să trăiască, să muncească și să se dezvolte. Pasivitatea reprezintă lipsa vieții. Din punct de vedere politic niciodată nu am fost de acord cu ea, deoarece după părerea mea nu este altceva decât o mare grevă generală care dorește să fie un medicament la o eventuală boală, a Statului sau a vieții sociale. Greșește însă cine o consideră un medicament și greșește populația maghiară dacă vrea să o folosească ca pe o armă.”

Arătând că pasivitatea parlamentară poate fi folosită la un moment dat de către un partid în vederea atingerii scopurilor proprii, dar niciodată de către o națiune sau un grup etnic care are drept de vot, Aurel Lazăr găsește că pasivitatea politică a populației maghiare este greșită atât din punct de vedere al teoriilor cât și al scopurilor politice generale. „Noi dorim cât se poate de repede consolidarea vieții de stat și crearea factorilor vieții de viitor. Pasivitatea reprezintă o împotrivire față de acești factori, o împotrivire față de scopurile și interesele comune. Rezultatul acestei pasivități este starea de tensiune, care la rândul ei creează factori de excepție, deoarece Statul are dreptul de a înlătura obstacolele create de pasivitate.”¹⁴

Considerând că nesiguranța viitorului nu poate fi invocată drept cauză a pasivității, Aurel Lazăr admite că aceasta poate fi motivată pe baze sentimentale, dar nu poate fi admisă. Exprimându-și regretul pentru faptul că populația maghiară nu are conducători politici competenți, el arată că aceasta greșește refuzând să trăiască o viață statală bazată pe principiile democrației, gândindu-se probabil la posibilitatea de a-și crea o viață economico-culturală aparte. „Dorim și suntem de acord cu confruntarea deschisă și corectă, dar pasivitatea este tocmai contrariul acestei confruntări.”

Aurel Lazăr îi asigură pe concetățenii săi maghiari, că nu au motive să se teamă, nici în plan cultural și nici politic. „Națiunea română, Statul român nu a exercitat și nu exercită presiune. Populația maghiară nu trebuie să poarte frica noastră, mai repede să se teamă de proprii ei conducători. Teoria „NON POS-SUMUS” este teoria neputinței, poate ceva mai rău, dar poate să creeze o trezire neplăcută.” Din nefericire, va avea prilejul să constate, nu peste mult timp, adevărul acestei previziuni.

---

¹⁴ *Ibidem*.